

doğrultusunda yerleştirilmiştir. Taş malzeme ile inşa edilen yapıda üst örtüler tuğladır. Yapı birbirini takip eden üç mekândan oluşur. Doğuda bulunan soyunmalık ahşap olup sonradan sıvanmıştır. 6,30 × 6,70 m. ölçüsündeki bu mekânın üzeri içten kubbeli ve ahşap tavanlı olup dıştan kiremit kaplı çatı ile örtülmüştür. Moloz taş duvarlar üzerinde yükselen ahşap soyunma mekânı, konsollu çıkıntıları ile eski ev mimarisini göstermesi bakımından hayli ilginçtir. Dikdörtgen planlı ılıklık mekânında ortada küçük bir kubbe ile yanlarda sivri kemerli tonozlar bulunmaktadır. Benzer planda iki eyvanlı sıcaklık bölümünde de aynı örtü sistemi kullanılmıştır. Bu mekân, batı yönünde kare planlı ve kubbeli iki halvet hücresiyle bağlantılıdır. Halvetlerin arkasında yine dikdörtgen planlı ve tonoz örtülü külhan yer almaktadır. Hamam 1264-1267 (1848-1851) yıllarında tamir görmüştür. Son dönemlerde bir süre konut olarak da kullanılmış olan yapının külhanı çökmüş ve bir bölümü toprakla dolmuştur. 1990-1993 yıllarında yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Cevdet-Evkaf, nr. 17588; VGMA, *Defter*, nr. 582, s. 225-227, sıra 156-157; nr. 582, s. 228, sıra 158, 159; Mehmet Behçet, *Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*, İstanbul 1341, tür.yer.; T. Mümtaz Yaman, *Kastamonu, 15. Asrın Sonlarına Kadar*, İstanbul 1935, I, 149-167; Ahmet Gökoğlu, *Paphlagonia-Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*, Kastamonu 1952, I, 200-203, 280-286, 332-333, 341-342, 348, 350-351, 364-365; Turgut Erdoğan, *Kastamonu'da İsmail Bey Külliyesi* (lisans tezi, 1958), İÜ Ed.Fak.; Doğan Kuban, *Kastamonu'nun Tarihi Yapısı ve Bu Yapının İmar Planında Değerlendirilmesi İlgili Rapor*, İstanbul 1967; Yaşar Yücel, *Çoban-oğulları Candar-oğulları Beylikleri*, Ankara 1980, s. 135-138, 175-177; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, II, 212-217; a.mlf., "İslamiyetten Sonra Türk Sanatı", *Başlangıcında Bugüne* *Türk Sanatı*, Ankara 1993, s. 175; Mehmet Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri* (doktora tezi, 1992), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 17-66; M. Orhan Bayrak, *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*, İstanbul 1994, s. 416; Fazıl Çiftçi, *Kastamonu Camileri-Türebeleri ve Diğer Tarihi Eserleri*, Ankara 1995, I, 53-73; Kemal Kutgün Eyüpgiller, *Bir Kent Tarihi Kastamonu*, İstanbul 1999, s. 72-73, 75, 76-77, 78, 80-97, 163-164, 171; Semavi Eyice, "İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camileri", *İFM*, XXIII/1-2 (1962-63), s. 41; Neriman Şahin - Ertuğrul Morçöl, "Kastamonu İsmail Bey Külliyesi Rölövesi", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, sy. 6, Ankara 1987, s. 31-58; Z. Kenan Bilici, "Kastamonu'da Türk Devri Mimarlık Eserleri", *Kültür ve Sanat*, sy. 27, Ankara 1995, s. 5-8; YA, VII, 4656.

AHMET VEFA ÇOBANOĞLU

İSMÂİL b. BÜLBÜL

(إسماعيل بن بلبل)

Ebü's-Sakr İsmâil b. Bülbül
(ö. 278/891)

Abbâsî veziri.

230'da (844-45) doğdu. Aslen İranlı veya Benî Şeybân kabilesine mensup bir Arap olduğu rivayet edilmektedir. İlk defa, devlete ait toprakların gelirleriyle ilgilenen Savâfî Divanı'nda görev aldığı bilinen İsmâil b. Bülbül'ün, Halife Mu'temid-Alellah'ın kardeşi ve iktidarın gerçek sahibi Emîr Muvaffak-Billâh ile arası çok iyi idi. Muvaffak'ın damadı olduğu da söylenmektedir. İsmâil, 265'te (878-79) İbn Mahled'in ikinci defa vezirlik görevinden azlinden sonra Muvaffak-Billâh'ın isteğiyle Halife Mu'temid-Alellah tarafından vezir tayin edildi. Ancak çok geçmeden görevden alındı ve aynı yılın sonunda tekrar vezirliğe getirildi. 272 (885-86) yılından itibaren tam yetkili bir vezir oldu. Yazışmalarında "eş-şekûr el-münâsir lidînil-lâh" imzasını kullandığı (Hilâl b. Muhasin es-Sâbî, s. 49) ve bundan dolayı kendisine "el-vezîrû's-şekûr" denildiği kaydedilmektedir.

İmâmîyye mezhebine mensup olan İsmâil, malî işlerle ilgili görevlere aynı mezhepten olan İbnü'l-Furât kardeşleri tayin etti. Rebîulâhîr 277'de (Ağustos 890), halifenin ileri gelen kumandanlarından Muhammed b. Ebü's-Sâc'ın adamlarından Vasîf ile İsmâil b. Bülbül'ün adamları arasında çatışma çıktı (Taberî, X, 18). On bir kişinin öldüğü çatışma İsmâil'in müdahalesiyle sona erdirildi. Ertesi yıl Emîr Muvaffak-Billâh'ın öldüğü haberi yayıldı. Bunun üzerine İsmâil, Medâin'de oturan Halife Mu'temid-Alellah ve ailesini Bağdat'a getirerek kendi köşkünde misafir etti. Muvaffak-Billâh, emrini yerine getirmediği için kendi oğlu Ahmed'i 275 (889) yılında tutuklatmış, Vezir İsmâil de onun hapsedilmesini sağlamıştı. Muvaffak-Billâh'ın ölümü duyulunca taraftarları ayaklanarak Ahmed'i hapisten kurtardılar. Ancak onun hayatta olduğu anlaşılınca birçok taraftarı İsmâil b. Bülbül'ün evini yağma etti; İsmâil, Muvaffak'a sığınmak zorunda kaldı. Muvaffak'ın ölümü üzerine (278/891) Halife Mu'temid-Alellah, İsmâil ve adamlarının hepsini yakalayıp hapsedti, evlerini de halka yağmalattı. İsmâil b. Bülbül Safer 278'de (Mayıs 891) vefat etti. Muvaffak'a bağlılığı ve şîlî'i desteklemesi yüzünden Hali-

fe Mu'temid tarafından hapiste zehirletirildiği ileri sürülmektedir (Mes'ûdî, *Mûrûcû'z-zeheb*, VIII, 211).

İsmâil b. Bülbül Arap edebiyatına vâkıf, şair, iyi huylu ve cömert bir kimseydi. Vezir olmadan önce kendisini hicvetmiş olan Buhtûrî, Ebü'l-Aynâ, Ahmed b. Muhammed b. Sevâbe ve İbnü'r-Rûmî gibi şairlere karşı son derece lutufkâr davranmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), IX, 544; X, 10, 18-22, 28; Mes'ûdî, *Mûrûcû'z-zeheb* (Meynard), VIII, 105-108, 211, 258-259, 265; a.mlf., *et-Tenbîh*, s. 336; Şâbüştî, *ed-Diyârât* (nşr. C. Avvâd), Beyrut 1406/1986, s. 82; Belevî, *Siretû Ahmed b. Tolûn* (nşr. M. Kürd Ali), Kahire, ts. (Mektebetü's-sekâfeti'd-dîniyye), s. 338; Hilâl b. Muhasin es-Sâbî, *Rûsumü dâri'l-hilâfe* (nşr. Mîhâil Avvâd), Beyrut 1406/1986, s. 49, 50, 51-52, 130; İbn Hallikân, *Vefeyât*, IV, 206, 346; İbnü't-Tiktakâ, *el-Fahrî*, s. 252-254; Hudarî, *Muhâdârât*: 'Abbâsiyye, s. 297-298; D. Sourdel, *Le Vizirat 'abbâside de 749 à 936*, Damas 1960, I, 315-326; a.mlf., "İsmâ'il b. Bulbul", *EL²* (İng.), IV, 189; Tevfik Sultân el-Yûzbekî, *el-Vezâre: Neş'e-tühâ ve te'tavvürühâ fi'd-devleti'l-'Abbâsiyye*, Bağdat 1390/1970, s. 149, 299; Hüsameddin es-Sâmerrâî, *el-Mü'essesâtü'l-idâriyye fi'd-devleti'l-'Abbâsiyye*, Kahire 1403, s. 89, 186, 269-270; K. V. Zetterstéen, "İsmail", *IA*, V/2, s. 1111-1112.

MEHMET AYKAÇ

İSMÂİL b. CA'FER el-ENSÂRÎ

(إسماعيل بن جعفر الأنصاري)

Ebü İshâk (Ebü İbrâhîm) İsmâil
b. Ca'fer b. Ebî Kesîr
el-Ensârî el-Medenî
(ö. 180/796)

Muhaddis, kıraat âlimi.

100 (718-19) yılından sonra dünyaya geldi. İbnü'l-Cezerî, 130'da (747-48) doğduğuna söylüyorsa da (*Gâyetü'n-Nihâye*, I, 163) bu tarihten önce ölen bazı muhaddislerden faydalandığına ve meselâ aynı yıl vefat eden Şeybe b. Nisâh'tan arz yoluyla kıraat öğrendiğine göre (Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ*, I, 182-184) bu tesbit doğru değildir. Ensardan Züreykoğulları'nın mevlâsı olduğu için Zürekî nisbesiyle de anılmış olup ayrıca Buhârî'nin onu Katavânî nisbesiyle zikretmesi, asıl vatanının Kûfe veya Semerkant'taki Katavân olduğunu düşündürmektedir. Medineli sayılan İsmâil b. Ca'fer'in buraya ne zaman geldiği bilinmediği gibi ailesi ve ecdadı hakkında da fazla bilgi bulunmamaktadır. Kardeşleri Muhammed, Ya'kûb, Yahyâ ve Kesîr güvenilir muhaddisler olarak tanınır. Onların Abdullah b. Zübeyr'in kö-